

KIRIM'DA KIRIM TATAR MAARİFÇİ BİRLİĞİNİN FAALİYETİ VE KIRIM TATARLARININ EĞİTİMİN YENİDEN CANLANDIRILMASINDAKİ ROLLERİ¹

Arzy EMİROVA,

*Kırım Tatarları Kültürü Fonu, Uzman

arzyemirova@gmail.com

Anahtar kelimeler: Maarifçi, Sendikalar, Kırım Tatarları, Eğitim,
Okullar

Giriş

Türk dili konuşan ve Müslüman olan Kırım Tatarları son iki yüz elli yılda iki büyük trajedi yaşadı: 18. yüzyılın sonunda devlet olmayı kaybetmeleri ve 1944'te tarihi vatanlarında zorla tamamen sürgün edilmeleri.

Bu sürgünün ardından Kırım Tatarlarının her düzeydeki okulları yok edildi. Yaklaşık yarım yüzyıl süren Sovyet totaliter rejiminin Kırım Tatarlarına karşı uyguladığı Ruslaştırma politikası Kırım Tatar dilinin tüm sosyal fonksiyonlarının ortadan kaldırılması ile sonuçlandı, sadece biri hariç - aile içerisindeki iletişim araçları.

Günümüzde, dil yeterliliği bakımından Kırım Tatarları dört gruba ayrılabilir: 1) Tüm kamu alanlarında Kırım Tatarcasını ve Rusçayı eşit biçimde kullanabilen simetrik iki dilliler; 2) Kırım Tatarcası ana dili olup Rusçayı diğer tüm alanlarda kullanan asimetric iki dilliler. 3) evde Kırım Tatarcası (bölgesel lehçede) kullanan ve Rusça kullanımları sadece Rusça konulan insanlar veya ana dillerini konuşmayan Kırım Tatarı çocuklar ile sınırlı olan asimetric iki dilliler. d) ya Rusça ya da Kırım Tatarcası konuşabilen tek dilliler (Emirova, 1995). Eskii Kırım Tatarı jenerasyonun ölmesi ile birlikte, sadece Kırım Tatarcası konuşanların sayısı neredeyse hiç yok denecek kadar azalmışken, sadece Rusça konuşanların sayısının da oldukça arttığı söylemekte fayda vardır.

1. Kırım Tatar Sendikaları

1991'de Kırım Tatarlarının geri dönüşünden bu yana, ana amaçlardan bir tanesi ana dillerinin yeniden canlandırılması ve geliştirilmesiydi. Bu amacın

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur

gerçekleştirilmesinde, Kırım Tatar dili okulları temel araçlardan biri olarak görülür. Ana yurtlarında Kırım Tatarlarının azınlık olduğu bir durumda, nüfusun %12'sini kendileri oluştururken, %58'i Rus ve Ukraynalılar, %24'ünde diğerleri tarafından oluşturulmakta olup Kırım Tatarları sendikaları Kırım Tatarcası dilinin canlandırılması sürecinde en önemli aktörlerden biri olarak yer almıştır. Çeşitli tahminlere göre, Kırım'da yaklaşık yüz kadar Kırım Tatarı sendikası mevcuttur. (Abdulyatif, n.d) Faaliyetleri, eğitim, sağlık, insan ve sivil hakları, aile ve kadınlar ve geleneksel kültürün canlanmasından ibarettir.

"Kırım Tatarcasının dördüncü döneminin gelişiminin başlaması, eski Sovyetler Birliğinin olduğu son yüzyılın 1950lerine dayanır ki Kırım Tatarcası sivil hareketinin doğal olarak güçlü bir insan hakkı olduğu da bilinmesi gereken bir gerçekliktir" (Abdulyatif, n.d). Sürgünden tarihi ana yurtlarına dönme mücadelelerinde, Kırım Tatarları, totaliter Sovyet rejiminin şartları altında resmi olarak kaydedilemeyen merkezde olmayan "girişim gruplarından" oluşan barışçıl bir hareket oluşturmuşlardır. Bu gruplar daha sonra iki ana kuruluşta bir araya gelmiştir: Kırım Tatarları Milli Kurtuluş Hareketi ve Kırım Tatarları Milli Hareketi ki bunlar Kırım'a dönüş amacıyla çok önemli bir rol üstlenmiştir. (Bekirova, 2004)

2. Maarifçi Kırım Tatarları Birliği Faaliyeti

2.1. Maarifçinin kurulması

Zamanla, bazı örgütler faaliyetlerini durdurmuş diğerleri ise faal olarak çalışmaya devam etmiştir. Kırım Tatar "Maarifçi" Eğitimciler Birliği bu aktif olanlardan biridir. Abdulatifin bildirdiği gibi, "Güvenebilecekleri insan potansiyeli dikkate alındığında bu garip değildir. Aslında, öğretmenlik mesleği Kırım Tatarları arasında en yaygın meslektir. Liderleri olan Safure Qacahmet Kırım Tatarları arasında büyük bir prestije sahiptir ve Kırım Özerk Cumhuriyeti Vekhovna Rada bölgesi Milletvekili olarak seçilmiştir. (Abdulyatif, n.d)

Maarifçi faaliyetini 1995'te başlattı. 1996 yılında ise resmileşti. Günümüzde, Maarifçi, Kırım'daki yaklaşık üç bin Kırım Tatarcası öğretmenini temsil eder; 212 öğretmen örgütün resmi üyesidir. Kırım'da 18 şubesi Ukrayna Kherson ve Zaporozhye bölgelerinde 2 şubesi vardır. ("Maarifçi"nin faaliyeti, 2011)

2.2. Maarifçi amaçları ve faaliyeti

Kırım Tatarcası eğitiminin ortaya çıkarılmasını asıl amacı olarak gören Maarifçi eğitim konularında yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve

konferanslar düzenlemiş kamu alanında en iyi öğretmen ve öğrenci seçimi için yarışmalar yapmıştır.

Maarifçi'nin faaliyetleri farklı yönlerde devam eder:

- 1) Kırım civarındaki okullarda Kırım Tatarcası sınıfları düzenlemek.
- 2) Rusça dilinde eğitim verilen okullarda Kırım Tatarcası dilinde eğitim verilen sınıflar açmak.
- 3) Kırım Tatarcası dilinde eğitim veren okullar kurmak.
- 4) Kırım Tatarcası dili öğretmenleri için seminerler düzenlemek metodolojik kılavuzlar bastırmak.
- 5) Kırım Tatarcasında ücretsiz kurslar açmak.
- 6) Kırım tatarcasında hocaların farklı konularda öğretim yapması için malzemelerin hazırlanmasına yardımcı olmak.
- 7) Uluslararası eğitim kurumları ile işbirliği yapmak.
- 8) Kırım Tatarcası okulları için teknik destek sağlayacak sponsorlar bulmak. ("Maarifçi"nin faaliyeti, 2011)

2009-2010'da, Maarifçi, Alraid sendikası ile birlikte İslami Kalkınma Bankası'nın desteği ve Milli Meclis'in denetimi altında Kırım Tatarcası dilinde eğitim veren dokuz okulun yeniden inşasına ilişkin bir proje başlattı ve onlara gerekli tesisleri hazırladı. (Milliy Mekteplerinin Ameliy Tiklenüvinde "Maarifçi"nin Rölü, 2011)

Maarifçi, her ikisi de eğitim sorunlarını tartışan ve öğretmenlere gerekli öğretim materyallerini sunan Maarif İşleri gazetesini ve Tasil dergisini yayınlamaktadır. TİKA'nın desteği ile birlikte, Kuruluş Güzel Tilimiz isimli Kırım Televizyon kanalında Kırım Tatarcası öğretimi programı başlatmıştır. (Maarif Neşirleri, 2011)

Kuruluşun uluslararası düzeydeki faaliyeti de önemlidir. Günümüze kadar birçok yılda, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte sınavlar düzenlemiş ve eğitimlerine Türkiye'de devam etmek isteyen Kırım Tatarı öğrenci adayları ile mülakatlar yapmıştır.

Maarifçi, Türkiye'de, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ve diğer Türki Cumhuriyetlerde öğrenim gören kırım Tatarı öğrencilerini koordine eder. Türkiye'deki Kırım Tatarları diasporasının yanı sıra, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğrenim Kurumu ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile de bağlantılar oluşturmuştur. Farklı Türk cumhuriyetlerinde okuyan öğrenciler Maarifçi tarafından Kırım Tatarcası eğitimi ve kültürünün kalkınmasında

çalışacak potansiyel personeller olarak görülmektedir. TİKA desteği ile, Kuruluş Türk diplomalarının Ukrayna'da eş değerde sayılması için gerekli tüm ana prosedürlerin sorumluluğunu üstlenmiştir. (Kadjametova, 2012).

Kırım Tatarlarının kimliklerinin korunması için Türk dünyasına yakınlığın önemini vurgulayan Safure hanım bir amaç daha belirtmektedir; "Latin alfabesine geçerek Türk dünyası ile birleşmek istiyoruz". (Kadjametova, n.d) 1928'de, Kırım Tatarcası alfabesi Latin harflerine dayalı Uniform Türk Alfabeti ile değiştirildi. Uniform Türk Alfabeti 1938'de Kiril Alfabeti ile değiştirildi. 1990lardan bu yana, alfabe tekrar Latin versiyonu ile değiştirilmeye çalışılmakta ancak Kiril halen geniş kapsamlı kullanılmaktadır.

2.3. Başarılar ve zorluklar

1944 yılına kadar, 371 Kırım Tatarcası okulu vardı ve sonra hiçbiri kalmadı. Günümüzde, bölgedeki 576 okuldan sadece 15'i Kırım Tatarcası okuludur ve Rusça eğitim veren okullarda Kırım Tatarcasında eğitim veren 237 sınıf vardır. Etnik eğitimin restore edilmesi bakımından büyük adımlar atılmış olsa da, mevcut okullar ve sınıflar ilk okul ve lise çağındaki Kırım Tatarı öğrencilerin toplam sayısının sadece %16'sını kapsamaktadır. Vahim gözükten bir diğer konu Kırım Tatarcasında farklı desleri verebilecek öğretmenlerin olmamasıdır. Bunun sebebi Kırımdaki matematik, kimya, fizik vb. departmanların Rusça öğretimde verilmesindedir. Maarifçi bu durumu düzeltmek için önemli adımlar atmıştır. 2000'den bu yana, etnik okullarda çalışmak isteyen Kırım Tatarcası hocaları için dil kursları düzenlemiştir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin neredeyse yarısının Kırım tatarı olduğu Kırım Mühendislik Pedagoji Üniversitesi'nde, Kırım Tatarcası tüm pedagojik bölümlerde öğretilmektedir. Maarifçi'nin mücadele verdiği bir diğer önemli sorun ise farklı derslerdeki ders kitabı eksikliğidir. Kitaplar genel olarak Rusça ve Ukraynaca'dan tercümedir. Yukarıda bahsedilen sorunların hepsi sadece Kırım Tatarcasında eğitim verilen okullardaki öğretim-öğrenim sürecini yapmayı zorlaştırmaktadır; 5. sınıftan itibaren Kırım Tatarcası ve Rusça'da eğitim olduğundan bu okullar gerçekte iki dillidir. (Milliy Kadrlar Hazırlav Saasında "Maarifçi"nin Faaliyeti, 2011).

Sonuç

Maarifçi faaliyetlerine, katkılarına ve başarılarına genel bakışı tamamlamak için, Abdulatif'ten alıntı yapmakta fayda var:"... Kırım Tatarcasında eğitim sistemini restore etmek olan kurulma amacını uygulayan Birlik yeni Kırım Tatarcası Sınıfları açmak ve Kırım Tatarcasında eğitim verek mevcut okulları ve sınıfları daha da geliştirmeyi teşvik etmek için çalışmalar yürütmektedir. Kuruluş, çocuklarını kendi ana dillerinde eğitime göndermek isteyen binlerce aile için bir destektir". (Abdulyatif, n.d)

Son olarak, Maarifçi birliği örneği ayrıca Sendikaların zayıf bir ekonomiye ve gelişen bir sosyo-politik sisteme sahip bir ülkede demokratik değişiklikler yapılması sürecinde nasıl artan bir role sahip olduğunun da bir kanıtıdır.

REFERANSLAR

ABDULYATIF R. (n.d). The Crimean Tatar Civil Movement: Stages of Development// <http://en.kulturaenter.pl/the-crimean-tatar-civil-movement/2013/03/> (25.04.2014)

BALIÇ L. (2009). Hocalarının Is Tecribesinden, Tasil, Sayı 1, ss. 29-31

BEKIROVA, Gulnara, (2004). Krymskotatarskaya Problema v SSSR (1944-1991), Ocak, Simferopol.

EMIROVA A. Yazykovaya Kompetentsiya Krymskih Tatar I Problemy Vozrozhdeniya Krymskotatarskogo Yazyka. Tezisy Respublikanskoy Konferentsii

KACDJMETOVA S. (2012). Qirimda Milliy Tasil Vaziyeti ve onin Inkishaf Istiqballeri, Tsil, Sayı 2, ss. 8-15.

KADJAMETOVA S. (n.d). Maarifçi Birliğinin Türkiye Cumhuriyeti'ne teşekkürü. Kalgay// <http://www.kalgaydergisi.org/index.php?sayfa=dergiicerik&sayi=23&kod=452> (28.04.2014)

“MAARIFÇI”NIN FAALİYETİ (2011), Tasil, Sayı 3, ss. 13-20

MILLİY KADRLAR HAZIRLAV SAASINDA “MAARIFÇI”NIN FAALİYETİ (2011), Tasil, Sayı 3, ss. 59-67

MAARIF NEŞİRLERİ (2011), Tasil, Sayı 3, ss. 52-59

MILLİY MEKTEPLERNİN AMELİY TIKLENÜVINDE “MAARIFÇI”NIN RÖLÜ (2011), Tasil, Sayı 3, ss. 67-70

USEINOV S. (2005). Halq Pedagogikası, Tasil, Sayı 2, ss. 3-7